

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

แนวทางส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ

Extension Guideline in Cassava Production of Farmers in Noen Sa-nga District,
Chaiyaphum Provinceจินตนา คำแสนพันธ์ (Jintana Khamsanpun)¹ จินดา ขลิบทอง (Jinda Khlibtong)² เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ (Chalerm Sak Toomhirun)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานทางสังคม และเศรษฐกิจ (2) สภาพการผลิตมันสำปะหลัง (3) ปัญหา และข้อเสนอแนะในการผลิตมันสำปะหลัง และ (4) ความต้องการและแนวทางการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลัง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือเกษตรกรผู้ผลิตมันสำปะหลังในพื้นที่อำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังกับกรมส่งเสริมการเกษตร ปีเพาะปลูก 2560/61 จำนวน 1,980 คน กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane ที่ค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่าง 333 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ ผลการวิจัยพบว่า (1) เกษตรกรร้อยละ 57.4 เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 55.26 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3.86 คน แรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3.08 คน มีพื้นที่การถือครองที่ดินส่วนใหญ่เป็นของตนเอง เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส.และได้รับข้อมูลข่าวสารการผลิตมันสำปะหลังจากผู้นำชุมชน ประสบการณ์ในการปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 16.22 ปี มีพื้นที่ผลิตเฉลี่ย 13.20 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 3,302.10 กิโลกรัมต่อไร่ มีรายได้จากการจำหน่ายมันสำปะหลังเฉลี่ย 5,433.58 บาทต่อไร่ ต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 2,113.36 บาทต่อไร่ และแหล่งเงินทุนส่วนใหญ่มาจากทุนส่วนตัว (2) สภาพการผลิตมันสำปะหลัง พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามหลักวิชาการในด้านพันธุ์ การปลูก การดูแลรักษา การป้องกันและกำจัดโรคที่สำคัญ การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว (3) เกษตรกรมีปัญหาในการผลิตมันสำปะหลังอยู่ในระดับมาก คือ ป่วยเคมีราคาแพง (4) ความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื้อหาที่เกษตรกรต้องการการส่งเสริมมากที่สุด ได้แก่ การดูแลและบำรุงรักษา การคัดเลือกพันธุ์ และความต้องการสื่อในการส่งเสริมที่เกษตรกรต้องการมาก คือ สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือ เกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริมโดยการสาธิตมากที่สุด แนวทางในการส่งเสริม ควรให้ความรู้และคำแนะนำเกษตรกรโดยพัฒนาทักษะในการถ่ายทอดให้เจ้าหน้าที่ประกอบการใช้คู่มือและการสาธิต

คำสำคัญ แนวทางการส่งเสริมการเกษตร การผลิตมันสำปะหลัง อำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช pattyjintanapt5@gmail.com² รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช arkjin@hotmail.com³ รองศาสตราจารย์ ดร. ประธานชุดวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช artoom@gmail.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study (1) social and economic conditions, (2) cassava production conditions, (3) problems and suggestions in cassava production, and (4) needs and guideline for cassava production extension. The population was 1,980 cassava farmers in Noen Sa-nga District, Chaiyaphum Province that registered with the Department of Agricultural Extension in the crop year 2017/18. The sample size was determined by using Taro Yamane formula with an error value of 0.05. The sample size was 333 and selected based on a simple random sampling. Statistics used were maximum, minimum, frequency, percentage, mean and standard deviation. The results showed that (1) more than half of the sample were female, with the average age of 55.26 years and finished primary education. The average numbers of household members and household labors were 3.86 and 30.08 respectively. Most had land ownership. Most were the members of Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives and to received the information on cassava production from community leaders. The average experience in cassava planting was 16.22 years. The average production area was 13.20 rai with an average yield of 3,302.10 kilograms per rai. The average income from selling cassava was 5,433.58 baht per rai. While the average production cost was 2,113.36 baht per rai. Most of sources of funds were from private capital. (2) Most of the sample the followed the principles of breeding, planting, care, prevention and elimination of important diseases, and harvesting and postharvest practices. (3) The high cost of chemical fertilizers was encountered at a high level. (4) Overall need for cassava production extension was at a high level. The need for content extension covered maintenance and supervision, seeds selection; for media included print material (manual). Information and supervision by the government officers together with manual usage and demonstration were needed at the highest level.

Keywords: Agricultural extension guideline, Cassava production, Noen Sa-nga District, Chaiyaphum Province

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

บทนำ

มันสำปะหลังเป็นสินค้าพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญของโลก จากข้อมูล FAO มีปริมาณการผลิตอยู่ในอันดับที่ 8 ของปริมาณผลผลิตทั้งโลก รองจาก อ้อย ข้าวโพด ข้าว ข้าวสาลี มันฝรั่ง ผักต่าง ๆ ปริมาณการผลิตมันสำปะหลังรวมทุกประเทศผลิตได้ประมาณ 200 ล้านตันต่อปี หรือคิดเป็นประมาณร้อยละ 3 ของผลผลิตพืชผลทางการเกษตรของโลก นอกจากนั้นมันสำปะหลังยังเป็นพืชอาหารหลักที่สำคัญต่อความมั่นคงด้านอาหารของประเทศในเขตร้อน โดยเฉพาะประเทศต่างๆ ในทวีปแอฟริกาและทวีปอเมริกาใต้ สำหรับในทวีปเอเชีย ประเทศอินโดนีเซียและอินเดียยังคงมีการบริโภคมันสำปะหลังกันเป็นจำนวนมาก ปริมาณผลผลิตที่ได้ในแต่ละปีร้อยละ 60 ใช้เป็นอาหารของมนุษย์ ร้อยละ 27.5 ใช้ทำเป็นอาหารสัตว์ และร้อยละ 12.5 ใช้ประโยชน์ในด้านอื่น ๆ (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2562) มันสำปะหลัง เป็นพืชเศรษฐกิจที่นิยมปลูกกันมากและมีความสำคัญในประเทศ โดยมันสำปะหลังเป็นพืชทนความแห้งแล้งได้ดี ปลูกและดูแลได้ง่าย ให้ผลผลิตได้แม้ในพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำ ผลผลิตส่วนใหญ่ใช้ในอุตสาหกรรม มันสำปะหลังเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของไทย เนื่องจากสามารถผลิตได้ทั้งอาหารและเป็นพืชให้พลังงาน คือ ผลิตเอทานอล ผลผลิตมันสำปะหลัง ปี 2561 ผลผลิต 27.24 ล้านตัน ผลผลิตต่อไร่ 3.46 ตัน มีพื้นที่เก็บเกี่ยว 7.87 ล้านไร่ เมื่อเทียบกับปี 2560 ที่มีพื้นที่เก็บเกี่ยว 8.71 ล้านไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2561) จะเห็นได้ว่าพื้นที่การเพาะปลูกมีแนวโน้มลดลง และในปัจจุบันเกษตรกรบางรายยังขาดทุนจากการปลูกมันสำปะหลัง มีต้นทุนในการผลิตสูงและผลผลิตที่ได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด อาจเกิดจากเกษตรกรขาดความรู้ความเข้าใจในการปลูกมันสำปะหลังที่ถูกต้อง ปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม หรือการสนับสนุนจากภาครัฐหรือเอกชนยังไม่ตรงตามความต้องการของเกษตรกร

อำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ มีพื้นที่การปลูกมันสำปะหลังประมาณ 28,895 ไร่ มีเกษตรกร 1,980 ราย มันสำปะหลังถือเป็นพืชที่เกษตรกรปลูกมาก กระจายไปทั่วพื้นที่ของอำเภอเนินสง่า แต่ยังพบปัญหาการขาดทุนในการผลิต ต้นทุนการผลิตต่อไร่สูง และผลผลิตต่อไร่ต่ำ จากประเด็นปัญหาดังกล่าว จึงจำเป็นต้องศึกษาความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไข และวางแผน ส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำไปสู่แนวทางในการส่งเสริมในด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสมสำหรับการผลิตมันสำปะหลังให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรและนโยบายการพัฒนาการผลิตมันสำปะหลังของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาสภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะในการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ
4. เพื่อศึกษาความต้องการและแนวทางการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ เกษตรกรผู้ผลิตมันสำปะหลังในพื้นที่อำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังกับกรมส่งเสริมการเกษตร ปีเพาะปลูก 2560/61 จำนวน 1,980 คน กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane ที่ค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้จำนวนตัวอย่าง 333 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ผลิตมันสำปะหลัง ในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ ข้อมูลสภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร ข้อมูลปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลัง และข้อมูลความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของ การดำเนินการวิเคราะห์และเรียบเรียงข้อมูลทางสถิติ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาโดยการหา ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ผลิตมันสำปะหลังในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 57.4 เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 51 - 60 ปี อายุเฉลี่ย 55.26 ปี ระดับการศึกษาสำเร็จการประถมศึกษา จำนวนคนในครัวเรือน มีจำนวนระหว่าง 4 - 6 คน จำนวนคนในครัวเรือนเฉลี่ย 3.86 คน จำนวนแรงงานในครัวเรือน มีจำนวนแรงงาน 3 - 5 คน จำนวนแรงงานเฉลี่ย 3.08 คน ลักษณะการถือครองที่ดินเป็นของตนเองทั้งหมด การเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรเป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้าร.ก.ส. แหล่งความรู้ข้อมูลข่าวสารการผลิตมันสำปะหลังเกษตรกรรับรู้ข้อมูลข่าวสารการผลิตมันสำปะหลังจากผู้นำชุมชน เกษตรกรมีประสบการณ์การปลูกมันสำปะหลังระหว่าง 11-20 ปี ประสบการณ์การปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 16.22 ปี พื้นที่ผลิตมันสำปะหลังอยู่ระหว่าง 11-20 ไร่ มีพื้นที่ผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ย 13.20 ไร่ ผลผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ยต่อไร่ 3,302.10 กิโลกรัมต่อไร่ รายได้จากการจำหน่ายมันสำปะหลังระหว่าง 2,501 - 5,000 บาทต่อไร่รายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 5,433.58 บาทต่อไร่ ต้นทุนการผลิตมันสำปะหลังต่อไร่ มีต้นทุนการผลิตน้อยกว่าหรือเท่ากับ 1,500 บาทต่อไร่ต้นทุนการผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ย 2,113.36 บาทต่อไร่ แหล่งเงินทุน ใช้แหล่งเงินทุนส่วนตัว

2. ข้อมูลการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ พันธุ์ ใช้ท่อนพันธุ์ พบว่า เกษตรกรทั้งหมดใช้ท่อนพันธุ์ปลอดโรคจากต้นที่มีอายุ 8 - 12 เดือน การปลูก การเตรียมพื้นที่ พบว่า เกษตรกรมีการปรับปรุงบำรุงดินก่อนปลูกมันสำปะหลัง การกำหนดระยะปลูกและวิธีการปลูก พบว่า เกษตรกรปลูกแบบปักท่อนพันธุ์ตั้งหรือเอียงในฤดูฝน ปักลึก 5 - 10 ซม. ในช่วงปลายฤดูฝนปักลึก 10 - 15 เซนติเมตร การดูแลรักษา การใส่ปุ๋ย พบว่า เกษตรกรใส่ปุ๋ยเคมี สูตร 15-15-15 อัตรา 25 กิโลกรัมต่อไร่ ผสมกับปุ๋ยยูเรียและโปรแทสเซียมคลอไรด์ อย่างละ 10 กิโลกรัมต่อไร่ หรือ สูตร 15-7-18 อัตรา 50 กิโลกรัมต่อไร่ การให้น้ำ พบว่า เกษตรกรใช้ได้จากแหล่งที่ไม่มีระบบให้น้ำไม่น้อยกว่า 800 มม. ตลอดฤดูปลูก การป้องกันกำจัดโรคที่สำคัญ พบว่า ในการกำจัดโรคใบไหม้ มีการเก็บต้น ใบ ที่เป็นโรคเผาทำลายนอกแปลงปลูก หากกระบาดรุนแรงมีการปลูกพืชอายุสั้นเป็นพืชหมุนเวียนไม่น้อยกว่า 6 เดือนการป้องกันกำจัด แมลงศัตรูมันสำปะหลังที่สำคัญ พบว่า ในการกำจัดไรแดง พ่นด้วยสารอามีทาราซ(20% อีซี) อัตรา 40 มล.ต่อน้ำ 20 ลิตร การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว พบว่า เกษตรกร ตัดแยกส่วนหัวมันสำปะหลังออกจากต้น หรือแห้ง

3. ข้อมูลปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ พบว่า เกษตรกรมีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับความต้องการการส่งเสริม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ผลิตมันสำปะหลังอยู่ในระดับน้อย แต่แยกเป็นประเด็นปัญหาพบว่า เกษตรกรมีปัญหาในการผลิตมันสำปะหลังอยู่ในระดับมาก คือ ปุ๋ยเคมี โดยพบว่า เกษตรกรมีปัญหาปุ๋ยเคมีราคาแพง ปัญหาในการผลิตมันสำปะหลังอยู่ในระดับปานกลาง คือ ปัญหาการจัดการน้ำ ส่วนปัญหาการขาดความรู้ในการปลูกเพื่อเป็นพันธุ์และขยายพันธุ์ ขาดความรู้ในการปลูกมันสำปะหลัง ขาดความรู้ในการใช้ปุ๋ยเคมี ขาดความรู้ในการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และขาดความรู้ในการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช อยู่ในระดับน้อย ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับของปัญหาในการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ (n = 333)

ปัญหาในการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร	ระดับความคิดเห็น			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	ลำดับ
ด้านปุ๋ยเคมีราคาแพง	3.62	1.701	มาก	1
ด้านปลูกการจัดการน้ำ	2.62	1.632	ปานกลาง	2
ด้านการปลูกและขยายพันธุ์	2.34	1.442	น้อย	3
ด้านการเตรียมพื้นที่ปลูก	2.32	1.499	น้อย	4
ด้านสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช	2.14	1.517	น้อย	5
ด้านขาดความรู้การใช้ปุ๋ยอินทรีย์/ปุ๋ยคอก	1.85	1.310	น้อย	6
รวม	2.48	1.517	น้อย	

4. ความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ

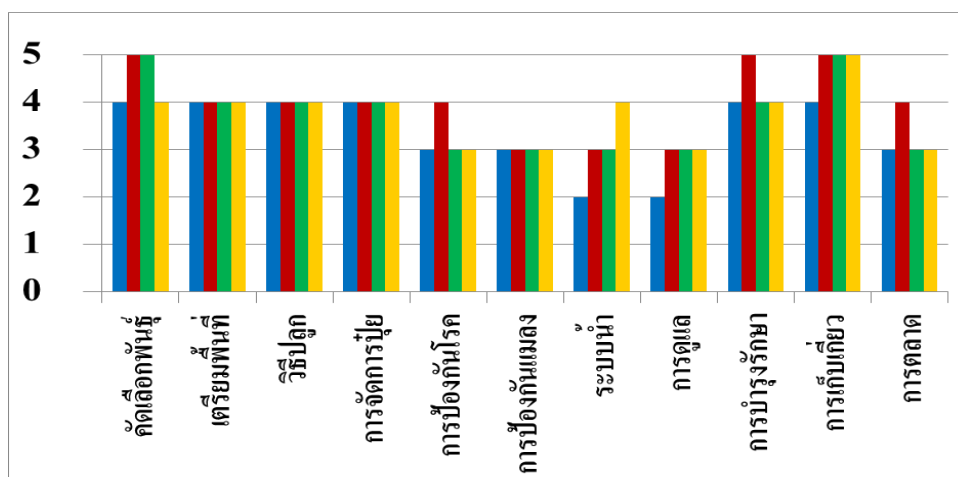
โดยรวมเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวม 3.63 โดยเนื้อหาที่เกษตรกรต้องการการส่งเสริมมากที่สุด ได้แก่ การดูแลและบำรุงรักษา การคัดเลือกพันธุ์ ตามลำดับ และเนื้อหาที่ต้องการส่งเสริมมาก คือ การเก็บเกี่ยว วิธีการปลูก การเตรียมพื้นที่ปลูก การจัดการปุ๋ย การป้องกันและกำจัดโรค การป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช ตามลำดับ ความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง การคัดเลือกพันธุ์ เกษตรกรต้องการการส่งเสริมอยู่ในระดับมากที่สุดเกษตรกรต้องการสื่อในการส่งเสริม ในระดับมากที่สุด จากสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือ สื่อบุคคล ได้แก่ หน่วยงานราชการ และเกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริม คือ การฝึกปฏิบัติ การเตรียมพื้นที่ปลูก เกษตรกรต้องการการส่งเสริม อยู่ในระดับมาก เกษตรกรต้องการสื่อในการส่งเสริมจากสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือ และจากสื่อบุคคล ได้แก่ หน่วยงานราชการ และเกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริม ในระดับมาก คือ การสาธิต และการฝึกปฏิบัติ วิธีการปลูก เกษตรกรต้องการการส่งเสริม อยู่ในระดับมาก ต้องการสื่อในการส่งเสริมในระดับมาก จากสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือ จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และจากสื่อบุคคล ได้แก่ หน่วยงานราชการ และเกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริม ในระดับมาก คือ การสาธิต และการฝึกปฏิบัติ การจัดการปุ๋ย เกษตรกรต้องการการส่งเสริม อยู่ในระดับมาก สื่อในการส่งเสริม คือ จากสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือ จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จากสื่อบุคคล ได้แก่ หน่วยงานราชการ และเกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริม ในระดับมาก คือ การฝึกปฏิบัติ การป้องกันและกำจัดโรค เกษตรกรต้องการการส่งเสริม อยู่ในระดับมาก เกษตรกรต้องการสื่อในการส่งเสริม คือ จากสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือ และเกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริม ในระดับมาก คือ การบรรยาย และการฝึกปฏิบัติ การป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช เกษตรกรต้องการการส่งเสริม อยู่ในระดับ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

มาก เกษตรกรต้องการสื่อในการส่งเสริมจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ วิทยุ และเกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริม ในระดับมาก คือ การบรรยาย และการฝึกปฏิบัติ การจัดการระบบน้ำ เกษตรกรต้องการการส่งเสริม อยู่ในระดับปานกลาง เกษตรกรต้องการสื่อในการส่งเสริมในระดับปานกลางจากสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือ เกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริม ในระดับมาก คือ การบรรยาย การดูแล และการบำรุงรักษา เกษตรกรต้องการการส่งเสริม อยู่ในระดับมากที่สุด เกษตรกรต้องการสื่อในการส่งเสริมในระดับมากที่สุดจากสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือ และเกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริม ในระดับมาก คือ การบรรยาย การเก็บเกี่ยว และการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว เกษตรกรต้องการการส่งเสริม อยู่ในระดับมากที่สุด เกษตรกรต้องการสื่อในการส่งเสริมในระดับมากที่สุดจากสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือ และเกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริม ในระดับมากที่สุด คือ การสาธิต การตลาด เกษตรกรต้องการการส่งเสริม อยู่ในระดับปานกลาง เกษตรกรต้องการสื่อในการส่งเสริมในระดับมากที่สุดจากสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ คู่มือ และเกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริม ในระดับมากที่สุด คือ การบรรยาย ดังแสดงในภาพที่ 1

■ การขยาย ■ คู่มือ ■ สาธิต ■ ฝึกอบรม

คำอธิบาย : 1 = น้อยที่สุด, 2 = น้อย, 3 = ปานกลาง, 4 = มาก, 5 = มากที่สุด

ภาพที่ 1 ความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ

5. แนวทางการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลัง

- 1) เกษตรกรมีต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อการส่งเสริมที่มีประสิทธิภาพ ตัวนักส่งเสริมเองต้องมีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาการและการคัดเลือกสื่อที่เหมาะสมเพื่อจะนำไปในการส่งเสริมด้วย
- 2) ในการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ เกษตรกรต้องการสื่อบุคคลจากหน่วยงานราชการ แสดงว่าเกษตรกรยังให้ความสำคัญกับนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ ดังนั้นควรมีการพัฒนาทักษะให้แก่เจ้าหน้าที่ และควรมั่นออกติดตามให้คำแนะนำแก่เกษตรกรในการผลิตมันสำปะหลังอย่างต่อเนื่อง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

3) สำหรับสื่อสิ่งพิมพ์ที่ใช้ในการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ เกษตรกรมีความต้องการสื่อสิ่งพิมพ์ในระดับมาก คือ คู่มือ เพื่อใช้ในการส่งเสริม ใช้อ่านทบทวนเนื้อหาและถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิกในครัวเรือน ในการผลิตมันสำปะหลังที่ถูกต้องตามคำหลักวิชาการ

4) เกษตรกรผู้ผลิตมันสำปะหลัง ต้องการวิธีการส่งเสริมแบบสาธิต เพื่อให้เห็นภาพและร่วมกันลงมือทดลองปฏิบัติ ดังนั้น ในการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังเมื่อมีการส่งเสริมเนื้อหาในประเด็นต่าง ๆ ควรมีการสาธิตเพื่อให้เห็นภาพ และง่ายต่อความเข้าใจของเกษตรกร

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง “แนวทางส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ” มีประเด็น ที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ จากผลงานวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 56.6 เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 51.10 ปี จบระดับประถมศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.45 คน ซึ่งมีแรงงานเฉลี่ย 3.20 คน จำนวนและลักษณะการถือครองที่ดิน ร้อยละ 31.0 มีพื้นที่ถือครองอยู่ระหว่าง 11-20 ไร่ ซึ่งเกษตรกรมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 19.51 ไร่ เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส. สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญถมคำภาค (2557) ศึกษาเรื่อง การผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว ที่พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จบระดับประถมศึกษา และส่วนมากเป็นสมาชิกของกลุ่มสมาชิกลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งอาจเกิดการไปใช้แรงงานต่างจังหวัด ดังนั้นการทำการเกษตรในพื้นที่ส่วนใหญ่จึงเป็นเพศหญิง สำหรับสื่อในชุมชนที่เกษตรกรใช้ร้อยละ 36.1 คือสื่อหอกระจายข่าว เกษตรกรส่วนใหญ่รับรู้ข้อมูลข่าวสารการผลิตมันสำปะหลังจากเจ้าหน้าที่รัฐ มีประสบการณ์ในการปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 10.22 ปี มีสภาพการถือครองที่ดินเป็นของตนเอง โดยมีพื้นที่ผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ย 8.8 ไร่ ผลผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ย 2,997.81 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้จากการจำหน่ายมันสำปะหลังเฉลี่ย 5,433.58 บาทต่อไร่ โดยมีต้นทุนการผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ย 2,864.64 บาทต่อไร่ เกษตรกรร้อยละ 57.7 ใช้แหล่งเงินทุนจากการกู้ยืมในการผลิตมันสำปะหลัง

2. การผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ จากผลงานวิจัยพบว่า เกษตรกรทั้งหมดใช้ท่อนพันธุ์ปลอดโรคจากต้นที่มีอายุ 8 - 12 เดือน การปลูก การเตรียมพื้นที่ พบว่า เกษตรกรมีการปรับปรุงดินก่อนปลูกมันสำปะหลัง การกำหนดระยะปลูกและวิธีการปลูก พบว่า เกษตรกรปลูกแบบปักท่อนพันธุ์ตั้งหรือเอียงในฤดูฝนปักลึก 5 - 10 ซม. ในช่วงปลายฤดูฝนปักลึก 10 - 15 เซนติเมตร การดูแลรักษา การใส่ปุ๋ย พบว่า เกษตรกรใส่ปุ๋ยเคมี สูตร 15-15-15 อัตรา 25 กิโลกรัมต่อไร่ ผสมกับปุ๋ยยูเรียและโปรแทสเซียมคลอไรด์ อย่างละ 10 กิโลกรัมต่อไร่ หรือ สูตร 15-7-18 อัตรา 50 กิโลกรัมต่อไร่ การให้น้ำ พบว่า เกษตรกรใช้ได้จากแหล่งที่ไม่มีกั้นกั้นน้ำไม่น้อยกว่า 800 มม. ตลอดฤดูปลูกสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนิดา เกตุแก้วเกลี้ยง (2557) ศึกษาความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย ที่พบว่าร้อยละ 77.1 มีการปรับปรุงดินก่อนปลูก เกษตรกรร้อยละ 90.3 นิยมปลูกแบบยกทรง ในการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว พบว่าเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างทุกรายตัดแยกส่วนหัวมันสำปะหลังออกจากต้น หรือเห้ง

3. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ จากผลงานวิจัยพบว่า เกษตรกรมีปัญหาในการผลิตมันสำปะหลังอยู่ในระดับมาก

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

คือ ปุ๋ยเคมี โดยพบว่า เกษตรกรมีปัญหาปุ๋ยเคมีราคาแพง ปัญหาในการผลิตมันสำปะหลังอยู่ในระดับปานกลาง คือ ปัญหาการจัดการน้ำ สอดคล้องกับงานวิจัยของ โสภณ ทองสถิต (2556) ศึกษาเรื่องการใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร อำเภอนครราชสีมา พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ขาดแคลนดินพันธุ์สะอาด และมีปัญหาการขาดแคลนแรงงานในการเก็บเกี่ยวในระดับปานกลาง โดยปัญหาที่กลุ่มตัวอย่างให้ระดับของปัญหามากที่สุด คือ ปุ๋ยเคมีราคาแพง เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ปุ๋ยเคมีเป็นหลัก การใส่ปุ๋ยยังไม่ปฏิบัติตามหลักวิชาการ ใส่ปุ๋ยไม่ตรงตามความต้องการของพืช ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง รองลงมาคือปัญหาเรื่องการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช การคัดเลือกพันธุ์และขยายพันธุ์ การใช้ปุ๋ยอินทรีย์/ปุ๋ยคอก

4. ความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในพื้นที่อำเภอนิสงส์ จังหวัดชัยภูมิ จากผลงานวิจัยพบว่าเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมาก โดยเนื้อหาที่เกษตรกรต้องการการส่งเสริมมากที่สุด ได้แก่ การดูแลและบำรุงรักษา การคัดเลือกพันธุ์ ตามลำดับ และเนื้อหาที่ต้องการส่งเสริมมาก คือ การเก็บเกี่ยว วิธีการปลูก การเตรียมพื้นที่ปลูก การจัดการปุ๋ย การป้องกันและกำจัดโรค การป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญถม คำภาค (2557) ศึกษาการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอนิสงส์ จังหวัดสงขลา พบว่าเกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมด้านเนื้อหาการผลิตมันสำปะหลังเรื่องการปลูก การดูแลรักษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนิตา เกตุแก้ว เกลี้ยง (2558) พบว่า เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมด้านเนื้อหาการผลิตมันสำปะหลัง ได้แก่ การเตรียมท่อนพันธุ์ การปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว พันธุ์และการเตรียมพื้นที่ ตามลำดับ เนื่องจากสภาพการผลิตมันสำปะหลังในปัจจุบันมีการแข่งขันกับพืชชนิดอื่น รองลงมาเกษตรกรมีความต้องการให้รัฐสนับสนุนปัจจัยการผลิต เช่น ท่อนพันธุ์มันสำปะหลังที่ให้ผลผลิตสูง ทุนโรค และแมลง มีการสนับสนุนสารเคมีแช่ท่อนพันธุ์ สำคัญที่สุด คือ รัฐมีการประกันราคามันสำปะหลัง หาแหล่งรับซื้อ

5. ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลัง จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีปัญหาในเรื่องปุ๋ยเคมีราคาแพง ดังนั้นหน่วยงานต่างๆ จึงควรเข้าไปให้ความรู้ในการตรวจวิเคราะห์ดิน การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินหรือการทำปุ๋ยสั่งตัดและส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อเป็นการลดต้นทุนในการผลิต เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการ จึงควรมีการพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ให้สามารถถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตมันสำปะหลังให้เกิดประสิทธิภาพ มีการฝึกปฏิบัติ และจัดทำแปลงสาธิต เพื่อให้เกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ได้เห็นจริง พร้อมเห็นผลเป็นรูปธรรมสร้างความเชื่อมั่นให้กับเกษตรกร ควรมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานราชการและเอกชนผลิตคู่มือในการผลิตมันสำปะหลังและผลิตสื่อที่หลากหลายในการส่งเสริมโดยให้เหมาะกับทุกวัยให้แก่เกษตรกรและผู้สนใจนำไปศึกษาได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีปัญหาในเรื่องปุ๋ยเคมีราคาแพง ดังนั้น หน่วยงานต่าง ๆ จึงควรเข้าไปให้ความรู้ในการตรวจวิเคราะห์ดิน การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดินหรือการทำปุ๋ยสั่งตัดและส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อเป็นการลดต้นทุนในการผลิต

2. จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีความต้องการการส่งเสริมในระดับมาก ดังนั้นหน่วยงานต่าง ๆ จึงควรให้ความรู้ในการผลิตมันสำปะหลังเน้นให้เกษตรกรปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อสามารถผลิตมันสำปะหลังได้อย่างมีคุณภาพ ผลผลิตต่อไร่สูง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

3. เกษตรกรต้องการการส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการ จึงควรมีการพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ให้สามารถถ่ายทอดเทคโนโลยีให้เกิดประสิทธิภาพ มีการฝึกปฏิบัติ และจัดทำแปลงสาธิต เพื่อเห็นผลเป็นรูปธรรม ควรมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานราชการและเอกชน ผลิตคู่มือและผลิตสื่อที่หลากหลายในการส่งเสริม ให้เหมาะกับทุกวัยและผู้สนใจนำไปศึกษาได้มากขึ้น

4. เกษตรกรต้องการวิธีการส่งเสริมแบบสาธิต เพื่อให้เห็นภาพและร่วมกันลงมือทดลองปฏิบัติ ดังนั้น เมื่อมีการส่งเสริมเนื้อหาในประเด็นต่าง ๆ ควรมีการสาธิตเพื่อให้เห็นภาพ และถ่ายทอดความเข้าใจของเกษตรกร

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายรูปแบบเพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายมากขึ้นในการนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป
2. ควรมีการขยายการศึกษาในระดับจังหวัด เพื่อให้เห็นภาพรวมของจังหวัด มีแนวทางในการเกิดแผนพัฒนาให้ตรงตามความต้องการของเกษตรกร และเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรแต่ละอำเภอ
3. เปรียบเทียบเกษตรกรในพื้นที่ ที่เลือกผลิตมันสำปะหลังและไม่ต้องการผลิต เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลด้านต่างๆ ให้เกษตรกรเห็นภาพชัดเจนและง่ายในการตัดสินใจผลิตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชนิดา เกตุแก้วเกลี้ยง. (2558). ความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ปิยะธิดา อ่อนพันธ์. (2557). ความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอสระโบสถ์ จังหวัดลพบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2562) มันสำปะหลัง : ความสำคัญของมันสำปะหลัง. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2562, จาก <https://www3.rdi.ku.ac.th>
- วิลาวัลย์ วงษ์เกษม, อนุชิต ชุ่มใจ, อำพร เนติ, สุนันท์ หมู่มิ่ง, รุจิพร จารุพงษ์ และพงษ์เพชร วงศ์โสภณ. (2552). การผลิตมันสำปะหลัง, กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการเกษตร.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2561) . ข้อมูลเศรษฐกิจการเกษตรมันสำปะหลัง. สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2561, จาก www.oae.go.th.
- โสภณ ทองสถิตย์. (2556). การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรอำเภอเทพารักษ์ จังหวัดนครราชสีมา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- Yamane, Taro. (1973). Statistics : An Introductory Analysis. 3rd ed. New York : Harper International Edition.